

lauris, et omnino monasticis habitaculis, quocunque nomine vocentur, parccias, prædia, conventus, tributa, vectigalia, portus, flumina, jura maritima, et ut semel dicam, quocunque jus in possessione immobilium consideratur, et in quocunque loco situm sit, in quo scilicet hucusque non data est iis denotatio, seu designatio ab iis qui sunt in ea regione census descriptoribus quæ publicum in iis jus habere comprobet, habere dictas mansiones perpetuo dominio ut imperii mei donum et liberalitatem, et eis deinceps semper in posterum dominari, etiamsi probabili, vel non probabili de causa aliqua eorum, vel etiam fortasse omnia hucusque detinuerunt: vel etiam sine ullo titulo, vel ex titulo, quidem qui male se habet, vel est fortasse falso confictus. Omnia enim quæ ab ipsis in quocunque situ possidentur in oriente et occidente, sive ex iis qui eo tempore administrabant imperatoribus sive sint ex fragmentis, sive ex commiserationibus, sive e loco motis vel caducis, vel ex vilibus quæ penduntur diariis, vel ex vilibus calamitate vexatis, vel iis quæ a potentibus vendita sunt, vel contra: vel ex correctione male factarum venditionum, et si in aliis locis jussa dari, in aliis tradita sunt, vel donata, non tradita sunt: vel tradita, donata non sunt, vel quovis alio modo male ab ipsis detinentur inconcusse et nullo negotio eis exhibito, a dictis monasteriis vult meum imperium ea in æternum possideri, ut meum mei imperii donum a mea liberalitate et munificentia profectum. Cum enim sola nunc apud ipsos immobilium inventiatur detentio, quæ pro omni titulo debet eis sufficere, est supervacaneum, de ullis aliis curiose investigare. In omnibus enim quæ hodie possident, præterquam in iis in quibus a publico census in ea regione descriptoribus documento data sunt, quæ jura fisci, seu publici, ut dictum est, probant, debet præsens aurea imperii mei bulla sufficere, et pro donatione, et pro emptione, et quovis alio modo satis esse: etiamsi quocunque alio modo secretum in eis probetur. Nec cogentur monasteria, ob ea quæ nunc possident immobilia, antiqua alia quæ eis adsunt jura proferre. Sed hæc præsentis aureæ bullæ scriptura pro omni jure utentes, ea contenti esse debent, ut quæ eis, ut prius scriptum est, sufficere debeat, et pro donatione et pro traditione, et quovis alio jure. Sin autem invitante fortasse tempore voluerit ullum monasterium iis etiam quæ habet jurbus et titulis uti, eo pro se afferens, a nullo penitus prohibebitur; hoc enim non faciet necessario. Si autem hoc propria voluntate elegerit, nemo impediturus admittetur. Non solum autem ad probandum jus terreni quod habent monasteriis sufficit præsens bulla aurea: sed etiam in parccias quæ nunc ab eis detinentur, et prædiis, vectigalibus, conventibus, trajectionis solutionibus, portibus, fluviis, jurbus maritimis, et quocunque alio jure, quod ab eis possidentur, præterquam in iis, in quibus documenta pro publico (ut sæpe superius dictum est) assumpta sunt. Sin autem recenseri jussa sunt, vel amputari quædam tributa, vel pacta, vel militiæ, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud quod ad publicum pertinet, et non factum est quod recensendum erat, vel habet aliquid aliud jus quod apprehendi possit, monasteria ex eo nihil lædentur. Quid autem opus est multa dicere et enumerare, et exempli gratia afferre? Verborum multitudinem imperii mei majestas prætercurrens, ne quis in ejusmodi rebus callidus, et vater nonnullis quidem dictis, ex iis causis quæ immobilia concutiunt, aliis vero silentio præteritis, verba arripiat, et more Judaico, literæ insistat, et conetur in iis quæ dicta non sunt, monasteria agitare et vexare, universali et generali oratione, imperium meum vult et decernit, ut quod in iis quæ hodie a monasteriis possidentur, vel in ipsis sunt monasteriorum cathedris, pro publico cogitatum fuerit ab aliquo, vel nunc, vel quocunque, monasterio datum esse reputetur. Et simul ac hoc cogitari quisquam vel dixerit, id quoque statim apprehendet monasterium, ut hodie a mea imperatoria sublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet quæ nunc possident immobilia, de quibus pro publico documenta non acceperunt monasteria, imperium meum vult unumquodque eorum publicum existimari, et perpetuam firmitatem obtinere, et a nullo de ea re disceptari, et quemadmodum publico nulla a se molestia negotiumve exhibetur, sic nec silentiaria, nec monasteria, nec reliqua ab ullo publico curatore litibus agitantur, sive quis probabilem sive non probabilem causam afferat, sive cujusmodicunque sit quod loquetur. Quisquis enim hoc facere aggressus fuerit, invalida et revera infirma dicere videbitur: et citra ullam misericordiam, ejus facultates fisco consecrabitur, et ipse omnino infamis semper erit: utpote qui imperatori adversetur, qui pie, ac religiose omnem molestam vexationem a monasteriis in iis quæ ipsis data sunt, per præsentem auream bullam amoveat, et per ipsam exiguum aliquid donum offerat pro innumerabilibus beneficiis quæ a munifica ejus dextra accepit. Non licebit ergo, nec publici census descriptori, nec ullius secreti præfecto, vel prætorum, vel in rebus agentum, vel alii personæ quæ publicum tractet, monasteriorum immobilia describere, vel focos censere, et terræ mensuras investigare, vel parcciorum

quantitatem, vel quod terræ amplius possidetur, vel non justo pretio emptum est, vel injuste detinetur, examinare. Sed quoniam imperii mei mandato acta faciendæ sunt, eorum nomine quæ hodie a monasteriis detinentur immobilium, et parcciorum, tunc demum juste monasterium molestia afficietur, et quod injuste detinet, ab eo auferetur, quando publici census descriptor ostenderit monasterium extra terminum occupare loca, vel parccios, vel jus aliud. Nec enim licentiam habebunt monasteria augere et amplificare ea quæ ab ipsis hodie possidentur, sive parccii sint, sive loci, sive ἀρούρητα. Verumtamen per hujusmodi occasionem non licebit exactori, aut descriptori ulli fumarium, vel mensurium, aut aliud quodpiam vectigal quod ad ipsius officium pertineat recipere ab immobilibus quæ superscriptis subjacent monasteriis. Qui enim contra ausus fuerit, sciat se non tantum id quod exegit multiplicatum restitutum, sed et omnium bonorum publicationi cum infamia et civilium munium incapacitate subjectum iri. Sic enim vult mea majestas jam manifestatorum monasteriorum immobilia omnia haberi ab unoquoque exactorum, quasi non subsint ipsius officio, vel potestati. Et quemadmodum exactores in non sibi subjectis provinciis nihil juris habent, ut in iis agant administrantve quicquam: sic nec in immobilibus monasteriorum exactores provinciarum, quibus ea subsunt, censebuntur exactores. Quæ igitur fient acta, et descriptiones ab iis quos imperium meum statuerit ad probationem eorum quæ a monasteriis possidentur, competentibus secretis propter notitiam insinuabuntur. Scire namque debent omnia monasteria, si quod ex iis deprehensum fuerit, astutiam aliquam, vel collusionem, vel dolam fecisse in immobilibus quæ hodie ab ipsis possidentur, non solum nihil utilitatis ex hac meæ majestatis aurea bulla consequuturum, sed etiam casurum jure concessio prædictis monasteriis per præcedentem mei imperii auream bullam. Deinde autem sustulit hæc aurea bulla omnem quoque jussionem quæ ei adversatur, quæ scilicet facta est, vel fiet: et statuit ut monasteria suis quoque antiquis titulis utantur.

10. De immobilibus magnæ ecclesiæ.

Et illi quidem antiquo et celebri Solomonis sapientiæ templo pro viribus offerbant omnes: et huic quoque sacro et maximo templo, quod est sub nomine Dei sapientiæ, qui ex Solomone et David secundum humanitatem derivatur, gloriose et regaliter extracto, cujus erat illud Solomonis præfiguratio, novæ inquam Sion, aræ sanctificationis, servatoris nostri ecclesiæ, (quam super apostolicorum mandatorum petram adeo stabilem et immobilem Spiritus sanctus edificavit) multi diversa munera obtulerunt, quæ in immobilibus possessionibus spectantur, ad orientem et occidentem sita: sed nonnulla in insulis (sunt autem eorum quæ dixi, per redemptionem multa, ne dicam plurima) publico ea applicare decreverunt ex diversis causis: ii qui sub ubique publici census descriptoribus et in ejusmodi rebus exercitatis. Quoniam autem hoc ad mei imperii aures frequenter delatum est relatione eorum qui hoc magnum et divinum templum dispensant, statim nostra potentia nihil cunctata hanc præsentem bullam huic venerabili domicilio elargita est, per quam ei pure donat et concedit nostra pietas omnia quæ ad fiscum, seu publicum quomodocunque pertinent, ex iis quæ sunt in oriente et occidente, et ab eis in omnibus insulis possidentur, immobilium possessionibus tanquam ejus donum aliquod et sacram oblationem, sive sint parccii, sive terra fortasse arabilis, vel pratensis, vel consita vitibus, vel hortensis, vel cujusmodicunque prædia sive in eorum domibus agent famuli negotiatores, vel artifices, etsi castra in aliquibus eorum extracta sint, vel aliquid aliud, quod ad publicum utique pertinet, inventum fuerit. Corrigit autem meum imperium per præsentem auream bullam quæcunque claudicare inveniantur in iis quæ dictæ magnæ Dei ecclesiæ adsunt viribus, ac titulis in omnibus ejusmodi immobilibus quæcunque ea fuerint, et omnia quæ illis adsunt in oriente et occidente, et in omnibus insulis, ut nunc a meo imperio data, et ei concessa reputentur per præsentem bullam auream nostræ serenitatis. Ob eam enim causam et exactas procedere descriptiones, quæ declarent cujusque generis immobilia, et qui eis præsentem incolas ac inquilinos: hoc amplius inventa in iis omnis generis ἀρούρητα a locorum descriptoribus, eorumque subscriptionibus confirmari et in perpetuum securitatem parti sanctissimæ magnæ ecclesiæ tradi jubet nostra majestas: ut omnia sint manifesta et extra controversiam posita, nec ullo tempore in disquisitionem revocentur a descriptorum quoquam vel inspectorum, vel prætorum et eorum qui aliter publica perscrutantur declarationum descriptionum competentibus secretis, in futuram rei memoriam insinuandarum. Neque enim unquam eorum quis poterit ullo modo ingredi hujusmodi immobilia, aut ea in controversiam deducere et disquisitionem. Sed nec instrumenta in iis requirere, non fumarium, vel metreticorum exigere, aut aliud ullum vectigal excogitatum in descriptorum lucrum: qui prohibentur insinuatione ipsa et sola præ-

sentis aureæ bullæ mei imperii, et descriptionum, quæ ut supra comprehensum est, valitoræ sunt. Omnis autem facta jussio, sive de iis quæ separatim, sive de fragmentis, sive de commiserationibus, sive de iis quæ ab humilibus ordinibus, sive de iis qui incisionibus subjecta, sive de militiis affectatis licet compensatio facta non sit, sive de non acquiescendo factis sine quantitate donationibus, sive de quacunque re edita fuerit jussio, et ulla in re repugnet præsentis imperii mei bullæ aureæ, irrita erit et invalida, et si ne irrita fiat in ea expressum sit, nisi nominatim pronuntiatum sit. Omnium enim jussionum quæ factæ sunt, notitiam habet mea pietas, quæ sigillatim enumerare supervacuum existimavit; et ut expressim enumeratas et eversas quod ad hæc aureæ bullæ orationem attinet, censeri constituit mea majestas. Sed nec alia ulla quæ in posterum fiet jussio huic scripturæ prævalebit: quinimo et illa, quatenus præsentis meæ majestatis definitioni adversatur, irrita fiet, nullarumque virium: licet, ne subvertatur apposita sit clausula. Nisi nominatim pronuntiatum sit, aut quævis alia distinctio. Ut autem sint, manifesta quæ adsunt sanctissimæ Dei magnæ ecclesiæ immobilia omnia in præsentis bulla aurea aperte inscripta sunt: quæ habent hoc modo: in Thracia et Macedonia illa et illa, et deinceps enumerat omnia immobilia. Et post horum enumerationem ait, Judei strobiliotæ ubique inventi, et excussi amplior capacitate triginta millium. Sancti imperialis mea potestas sanctissimam magnam ecclesiam et omnem ejus partem habere jus suum inviolatum omnino et inconcussum, cum exactores fieri debebunt terminorum definitiones a locorum descriptoribus, ut sæpe dictum est. Verum eo prætextu non licebit prædictis descriptoribus fumarium exigere, vel metreticum, aut necessarium dationem, ullamve exactio-nem facere a quibuscunque immobilibus ejus. Sed absque ulla collatione et petitione prædictas finium descriptiones facient. Quod si quis ausus fuerit violare quidquam eorum quæ præsentis aureæ bullæ oratione majestatis meæ definiuntur, præter imperialem indignationem, in periculum veniet subeundi penam triginta librarum, quæ sine commiseratione a domesticorum secreto, ex additione sanctissimæ magnæ ecclesiæ exigentur: quippe cum firma ac munita sit præsens aureæ bullæ oratio, facta mense Augusto, 4 indict., anno 6661, cui nostrum pietate præcellens subscripsit imperium.

11. De instrumentis omnium quæ ubique sunt ecclesiarum ob possessionem immobilium.

Præterea autem emissa est et alia bulla aurea imperatoris quæ dicitur medicatrix, utpote quæ fortasse medeat titulis et jurbus omnium ecclesiarum quæ claudicant, episcopatum scilicet et metropolitium, et ipsius magnæ ecclesiæ, quæ etiam ad verbum sic habet: qui post Moysen fuit electi illius populi imperator Jesus, Hierichuntis festinus munimenta, ac propugnacula diruere, sacerdotibus jussit in circuitu tuba canere et sic murorum propugnacula mirabiliter dejecit. Imperio autem meo, quod novo populo a Deo electo præest, post illum principem populi servatorem et ducem alium Moysen inclutum, dico imperii mei dominum et genitorem, veluti quædam Hierichuntina menia, diruere properanti communis Christianorum inimici propugnacula, occidentalis dico draconis, qui in Sicilia tyrannidem exercet, et illinc adversus Romanum imperium latenter prorepat veluti spiritalibus quibusdam tubis, vestris antistitum Deum nobis quotidie placantium precibus, ad illum diruendum adjuvantibus opus est. Sed et ipse divinus Moses, quando cum Amalech prælium commisit sacerdotibus utrinque innixus, sic eum fugavit, et vicit. Sicut ille ergo, meum quoque imperium, antistitum sustentaculo indigens, ad aciem adversus novum hunc Amalech propositam, et veluti quandam lucis columnam novum hunc Israel præcedentem, et ejus gressus dirigentem, preces eorum habere volens: hanc præsentem auream bullam, et omnium ecclesiarum matri, novæ Sion, Dei sapientiæ habitaculo, et iis qui sunt in omnibus insulis et in oriente et occidente antistitibus donavit: eorum pro imperio meo preces magis confirmans. Recte enim scit meum imperium regem non servari per multam potentiam, et gigantem non servatum iri in multitudine virtutis suæ: mendax autem equus ad salutem, ut dicam cum propheta et psalmographo et Deipatre. Volens enim ut firmitas et stabilitas ecclesiæ quæ omnibus præest, servetur, et omnibus dictis antistitibus sanctarum quæ ubique sunt ecclesiarum, et securitatem titularum ac jurium quæ illis adsunt, in ipsorum immobilium detentione firmius constituens, et præterea corrigens si quid in eorum jurbus claudicat, et mero jure sit destitutum. Et non solum hoc, sed et si quod jus consequi debeant ad ejusmodi immobilium dominationem, detentionem, et proprietatem, id fortasse prius factum non est, hæc imperii mei bullam auream ejus quod deest medicatricem illis tradidit, quæ veluti perfectum et integrum et omnino inconcussum jus ejus ostendit. Per quam confirmat quidem et tutius facit quodcumque jus

adest sanctis ecclesiis, eique quæ illis præsidet, in ipsarum immobilibus cujusmodicunque fuerint, et ubicunque ea sita sint: et quod bonum est, melius fecit imperii mei sententia et calculo. Quicquid autem est in eis in quibuscunque quis spectatum id dixerit, sive in aureis bullis diversorum imperatorum, sive in sigillis, et sive in simplicibus jussionibus, sive in resolutionibus, sive in actis, claudicans, et aliquatenus, ab eo quod est exactum, et a debita consequentia deficiens regalium jussionum et legum corrigat et decernit, dictis sanctissimis ecclesiis nullam ex ea re præjudicium in æternum afferri: sed quod in eis est infirmum et imbecillum, esse firmissimum et nulla juris allegatione oppugnandum ab eo qui velit aliquid pro fisco, seu publico dicere, ut quod præsentis imperii mei bulla aurea confirmetur et valde corroboretur. Et ut ex multis eorum quæ cupiam in mentem venire possint, pauca quædam imperium meum memoria repetat: si forte donatio ipsius parcciorum sit sine certa quantitate, aut mensurarum terræ, vel auturgia alia innovarint in hujusmodi possessionibus forte quæ ipsis donatæ non fuerint: aut donatæ quidem fuerint, jussiones autem de his factæ, non sunt revocatæ: vel in prius designatis donatis ipsis jussiones de prius definitis non sunt revocatæ: aut jussionum principalium quæ ipsis tribuatæ sunt aliqua nullo modo insinuatæ fuerint, aut fuerint quidem insinuatæ in aliquo secreto, non tamen competente: aut insinuatæ perierunt, exempla autem earum fide digna reperiantur: aut acta quæ procedere debebant, non processerunt, vel quæ processerunt, non sunt insinuatæ, aut quæ fieri debuerunt rationum computationes, factæ non sunt, aut forte quamlibet aliam ob causam sive ex parte sive in totum jura sæpe dictis sanctis Dei ecclesiis et matri omnium claudicant, et inde firmitatem suam non habent, etsi non quæ id faciat causa nominatim expressa sit, aut forte alia ipsis exhiberi debuerunt jura de hujusmodi immobilibus veluti quibusdam omnino procedentibus in ipsis (nam si documentum de quopiam ex possessis sive immobilibus nequaquam adquisierint nihil a præsentis aureæ bullæ oratione juvantur) nulla in re hæc omnia et quæcunque alia cupiam pro fisco certanti in mentem quandoque venerint, lædere unquam sanctissimas ecclesias et Sophiæ Dei templum, reliquasque metropoles, archiepiscopos, episcopos, poterunt in iis immobilibus quæ (ut dictum est) ad ipsas pertinent, ex quibuscunque documentis. Nam si nullum quæsierint unquam jus in aliquibus forte immobilium quæ habent, nullam ex præsentis aureæ bullæ oratione sententiam utilitatem: sicut nec in quibus fiscus, ad hodiernum usque diem possessionem habuit ex justa quopiam causa, in his enim omnibus juris observabitur exacta disciplina. Si quis igitur voluerit per avaritiam, aut quampiam aliam causam, ea contemnere quæ hæc chrysobulla mei imperii oratione definita sunt: primum quidem sanctæ Trinitatis splendorem, cum ad tremendum sistemur tribunal, non conspiciet: excidet autem et Christianorum parte ut Judas duodenario. Et præter hæc exerationem sibi conciliabit primogenitorum sanctorum, justorum et deferorum patrum qui ab ævo præmortui fuerunt.

12. De citatione absentium.

Ac in iis quidem consistit canon. Tu autem scias, terminum qui hic præstituitur, hodie locum non habere, et per tria xxx dierum edicta omnes actores, et reos accersiri, cujuscunque sint status, et cujusmodicunque causa sit: secundum Novellam potentis et sancti D. nostri et imp. mense Julio editam indict. 14, anno 6674. Sed hoc quidem servatur, quando per libellum et reliquam judicalem consequentiam pecunia-ria vel criminalis causa adversus episcopum illata fuerit. Si autem per ordinem adversus episcopum vel clericum aliqua ecclesiastica questio denunciata fuerit, quando nec libello opus est, vel aliqua alia judiciali consequentia: et qui accusatur, seu defertur, non adest: punietur secundum LXXIV canonem apostolicum, sicut condemnatur seu punitur etiam a legibus contumax impudens.

15. De tonsura mulierum degere volentium in monasterio, post trimestre facta.

Non est lex scripta quæ statuat, ut si qua tonderi atque divortium facere cum marito velit, ne confestim tondeatur, sed in monasterium abducatur, et trimestri spatio exploretur, num forte in ipso velut pugnae initio tonsuram deprecetur. Sed ex inscripta consuetudine, sæpe in judicio probata et confirmata, receptum est, ne aliter mulier tonsura permittatur, quam si post tres menses interrogata sit, an in hoc bono proposito permanere velit. Ac sane hæc de re coram imperatorio tribunali satis certatum est. Cum enim multi dicerent, debere Perrogeorgii illius uxorem confestim detonderi, quod firmi iudicii esset, ut quæ etiam quadraginta annos haberet: ac vero nulla lex scripta de trimestri isto ageret: a Deo coronatus optimus et sanctus noster imperator longam consuetudinem, ut dictum est, confirmatam, pro scripta lege suscepit: atque subnotatione confirmavit.

14. De foro Judæorum

Cum moris esset ut Judæi coram solo Steni præflecto litigarent, optimus atque sanctus noster imperator statuit, ut coram quocunque tribunali secundum leges causas agerent. Ac consuetudo pro nihilo habita est ut quæ legitime non fuisset confirmata.

ALEXII COMNENI SECUNDI.

Ne monasteriorum prædia describantur.

Imperium meum ex vestris precibus exaltatione indigens, et vestigiis domini et patris sui bonæ memoriæ volens insistere, illius quoque in eos qui sunt Deo dedicati beneficentiam imitari constituit. Ideo per hanc unam in vos beneficentiam et Deo, qui ipsum imperatorem fecit, gratificatur, imperatorisque et patris nostri sanctæ animæ et nostræ potentiæ profectus in bonam basim ac fundamentum ponit: et vestræ petitioni se inclinans, ut vim suam habeant, sintque stabiles, firmæ ac immobiles, quæ de vestris monasteriorum beneficiis aureæ tres bullæ emissæ sunt a sancta illius majestate decernit, et ut in eodem robore immobiliter permaneant: in quo a principio exposita sunt, et quæ iis consequenter processerunt traditionis acta securitatem referant, etiamsi post biennium facta fuerint: licet fortasse quadam eorum in convenientibus secretis prius posita non fuerit: iis quæ ad interpretationem vel subversionem virium bullarum aurearum particularem vel generalem editæ sunt jussionibus, quæ in nostris monumentis declarantur, quomodocumque emissa fuerint, per præsentem resolutionem inutilibus invalidisque redditis, et perinde ac sine essent quidem omnino reputatis. Cessabit autem et quæ hucusque vestris monasteriorum immobilibus in Thracia et Macedonia sitis insultavit, prætorici et catepanici usus exactio, stuppæque et axungie redemptio et exactio, tanquam per hanc præsentem resolutionem excisæ et radicibus extirpata, et eo redactæ, ut nec sint, nec nominentur: prætoribus et exactoribus et catepanis, et iis qui stuppæ et axungie redemptionem vel exactioem exercent, iisque qui illis ministrant, sic ejusmodi immobilia prætercurrere debentibus, perinde ac si ne in suis quidem omnino regionibus sita essent, utpote quæ non sint a publico omnino requirenda in omnibus, quæ hoc modo decreta sunt ipsi, ab initio hodierni diei repetiti diuturno, et deinceps in omne ac perpetuum tempus suscepta sine contradictione, nec habeantur pro descriptis in publicis actis, licet autem non descriptæ sint in actis, sed alio quo modo agnita, et sic recepta. Si quis autem præter ea quæ constituta sunt his aureis bullis et præsentis solutione mei imperii, fuerit ausus aliud exsequi in quibusvis possessionibus immobilibus vestrorum monasteriorum, præterquam quod læsæ majestatis tenebitur reus (sicut his aureis bullis definitum est) et ab eminentissimo temporis illius mystico illatum cuiuspiam vestrarum possessionum damnus sarcire compelletur, monasteriis quoque omnibus vicissim curæ erit, tam iis quæ sunt intra urbem quam quæ extra sub terminis iis aureis bullis comprehensis imperatoris bonæ memoriæ incliti D. et patris imperii mei, ea peragere quæ in vestra suggestione declarata sunt: nisi velint tali excusatione privari, eo quod semel ea neglexerint.

ISAACI ANGELI.

1. De metropolitanis revocantibus ad se pertinentes episcopos jure metropolis aut archiepiscopatus honoratas.

Quoniam autem mense aprilii, 11 indict., anno 6707, edita aurea bulla imperatoris domini Isaaci Angeli, quæ et metropolitanis episcopatus ad se pertinentes, et metropolium, vel archiepiscopatum honore donatos ad se revocantibus, et iis itidem qui imperialem circumspersionem privare conantur, ne episcopatus in metropoles et archiepiscopatus erigat, secundum sibi datam a superis potestatem, os ocludit: a nonnullis quæsitum est quid sit quod canone comprehenditur, ut honore affectæ metropoles solum honorem habeant, utpote aliis jurius veræ metropoli servatis. Dicimus de ea re dubitationem ab imper. hac constitutione dissolvi. Quæsitum enim est, et post multas rationes allatas, hæc ejus rei gratia expressim comprehensa sunt: et quod universali ratione et generaliter exposita dispositione, ecclesias quæ jussione imperatoria in altiore thronum eriguntur, honore quoque dignas censi oporteat, et electiones illic procedere ex forma canonica, quæ in magna ecclesia consecuta est, metropolitanis et archiepiscopis convenientibus, et metropolitano eligentibus: hoc et imper. mea sublimitas decernit, et hanc constitutionem sancta quoque sequetur synodus, ut quæ ecclesiasticum ritum accurate servet, et a canonica rectitudine non excidat.

2. De nuptiis septimi gradus.

Scias vero, licet synodalis hæc decisio, et ipsam confirmans imperatoria jussio consanguineorum in septimo gradu matrimonium minanter prohibeat: indictione tamen 4, anno 6894, cum dominus Basilius Camaterus patriarcha esset, ab imperatore nostro sancto domino Isaacio Angelo jussionem esse factam, quæ statuit ne ex dictis actis, matrimonio post illa inter longe felicissimos Cæsares, dominum Joannem Cantacuzenum videlicet, atque germanam imperatoris sororem dominam Irenen, contracto, quamquam in septimum consanguinitatis gradum referatur, præjudicetur: sed quantum ad illos, et quidem solos, quæ a synodo atque imperatore domino Manuele de istiusmodi nuptiis determinata sunt, inefficacia sint. Quod etiam a synodo approbatum est.

3. Subnotatio incliti imperatoris domini Isaaci Angeli, ut tondeantur electorum pontificum uxores, facta die 20, mensis septemb. 4, indict. 5.

Legitimam imperatoris sententiam non sine periculo delinquentes experiuntur. Ut enim dentibus acerba uva, oculis fumus nocet: sic iniquitas iis qui ipsa utantur. Quorsum vero mihi hoc orationis spectat prælaudium? Cum sacratissimus Cyzici metropolitanus invenisset majestatem meam hodierno die jura reddentem, assidentibus sanctissimo domino meo æcumenico patriarcha, et aliis sanctissimis patriarchis, Anthiocheno videlicet et Hierosolymitano, nec absentibus qui tunc in urbe regia sacratissimi pontifices erant, quorum nomina inferius continebuntur: propositum est quosdam eorum qui ad metropoles, vel archiepiscopos electi et ordinati sunt cum uxores ante ordinationem haberent, non recusare quidem quin primarii sacerdotii christate inungerentur: sed eorum uxores eundem rursum mundanum habitum induere, inverecunde agentes in iis adibus quas antea habitabant: nec femineis introductas esse monasteriis, sed nec Deo seipsas dedicasse, et vitam delegisse monasticam. Et hæc, quod sacri divinique canones expressim moneant electos pontifices, a legitimis suis uxoribus, quas ante ordinationem habebant, omnimodo abstinere: ut non ex præcepto, sed propria voluntate eorum quisque continentiam, vel cœlibatum proprium sibi deligat, propter dignitatem sacerdotii, aut propter matrimonii honestatem, conjunctionem castam præferat. Hæc dicens, varios canones allegabat, inter quos et quadragesimus octavus erat sextæ synodi, hæc ad verbum comprehendens: uxor ejus qui ad episcopalem dignitatem promotus est, communi viri sui consensu prius separata, postquam in episcopum ordinatus est ac consecratus, monasterium ingrediatur procul ab episcopi habitatione exstructum, et episcopi providentia fruatur. Sin autem digna visa fuerit, etiam ad diaconatus dignitatem provehetur. Lecto igitur hoc canone, imperium meum in hominibus agnoscens maxima dona Dei a superna clementia, et regi, ac sacerdotii divinitus concessam unctionem et dignitatem ex uno eodemque perenni fonte manare humanamque exornare vitam, et amplificare: nihil etiam studiosius colens quam sacerdotum auctoritatem, qui regia et divina speculatione manus erigentes, Deum pro Christiana multitudine deprecantur, et ut sacræ quædam ancoræ imperialem potentiam suffulciant: postquam etiam canones contemni et infringi cognovissent in bene instituta republ. et quidem nostræ potentiæ, quasi non soliti essent creati pontifices, qui suis uxoribus cohabitare non vererentur: non parum commotum est. Triste etiam quiddam nec gratum in piissimum chartophylacem mea intuens majestas, definiit cohortantibus ad id sanctissimis patriarchis, uxores creatis pontificibus ante ordinationem conjunctas in muliebria monasteria procul sita ab habitatione pontificum sine dilatione induci, tonderique eas, et canonicè apud monachas degere, in quo monasterio comam deposuerint: aut si ipsæ tonsuram recusent, qui eis ante creationem juncti erant matrimonio, pontificali solio et dignitate priventur, et in eorum locum alii sufficiantur. In posterum autem, qui ante creationem legitimam uxorem habeant, non aliter ordinari, quam si communi conjugum scripto consensu, et placito a se invicem separantur, et mulier monasticam vitam amplexa sit. Sic enim creatio sine officulo et damno juxta sacros et divinos canones procedet, semota ab omni sacerdotalis ordinis reprehensione. Assidebant ad meæ majestatis tribunal pontifices Cæsareæ, Ephesi, Cyzici, et alii non pauci.

JOANNIS DUCE.

De vestibus externis prohibitis.

Alterum vero illius imperatoris providentiæ specimen: quod cum videret Romanas divitias, in peregrinas ac sumptuosas vestes, sericas, Assyrias, Babylonicas, atque Italicas, vario ac solerti artificio confectas effundi: decreto sanxit ne quis subditorum iis uteretur, nisi ipse, quis-

quis esset, cum omni familia in ordinem cogi, ac notari ignominia vellet: sed iis contenti essent: quas Romanæ provinciæ, ac manus præberent. Necessarium enim rerum usus est immutabilis: et subditi quantum licet, principum sequantur cupiditates, idque lex eis est et honor, quod principibus visum fuerit. Proinde cernere erat illa quoque brevissimo tempore viluisse: nobilitatis autem limites Romanis vestimentis definitos: et divitias domo, quod aiunt, domum ferri.

MICHAELIS PALÆOLOGI.

De primatu, et appellatione et commemoratione Papæ Romæ.

Proinde tot difficultatibus circumventus imperator, ac pene ad desperationem compulsus, legatos ad papam mittit, de inunda veteris et novæ Romæ ecclesiarum concordia, modo Caroli expeditionem averteret. Ea legatio a pontifice benigne audita est: qui ea se facile, quæ imperator

petivisset, confecturum est pollicitus: statimque suos legatos illis adjungit, qui concordiam conciliarent, atque amplecterentur. Cujus hæc tria capita fuerunt. Primum, ut in sacrorum voluminum hymnodiis, papæ cum quatuor aliis patriarchis mentio fieret. Alterum, ut liceret cuivis Romam veterem, quæ curia major et perfectior esset, appellare. Tertium, ut illi principatus in omnibus deferretur.

INCERTI IMPERATORIS.

De episcopatibus detentis a laicis.

Episcopatus quidem episcopis nullo tempore clauderent, quominus qui electi sunt, ad ea revertantur: quemadmodum et in Megarensi episcopatu factum est, qui tot annis quot hominum memoriam excedunt delictus extinctus fuerat, et per jussionem imperialem, synodalemque actum metropoli Athenarum paulo ante rursus servatus est.

CANONES

SANCTORUM ET VENERANDORUM

APOSTOLORUM,

PER CLEMENTEM A PETRO APOSTOLO ROMÆ ORDINATUM EPISCOPUM,
IN UNUM CONGESTI.

GREGORIO HALOANDRO INTERPRETE.

1. Episcopus a duobus aut tribus episcopis ordinator.
2. Presbyter ab uno episcopo ordinator, item diaconus, et reliqui clerici.
3. Si quis episcopus aut presbyter, præter ordinationem Domini, quam de sacrificio instituit, alia quæpiam, puta aut mel, aut lac, aut pro vino siceram, aut confecta quædam aut aves, aut aliqua animalia, aut legumina supra altare obtulerit, ut qui contra ordinationem Domini faciat, deponitur: excepto novo frumento, et uva opportuno tempore. Præterea licitum non esto aliud quippiam admove ad altare, quam oleum in candelabrum, et incensum oblationis tempore.
4. Omnium aliorum pomorum primitiæ episcopo et presbyteris domum mittuntur, non super altare. Manifestum est autem, quod episcopus et presbyteri inter diaconos et reliquos clericos eas dividunt.
5. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus uxorem suam prætextu religionis non abjicit: si abjicit, segregatur a communione: si perseverat, deponitur.
6. Episcopus, aut presbyter, aut diaconus secularis curas non suscipit: alioqui deponitur.
7. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus sanctum diem paschæ ante vernal æquinoctium cum Judæis celebraverit: deponitur.
8. Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex sacerdotali consortio oblatione facta, non communicaverit: causam dicit. Et si bona ratione subnix sit, veniam promeretur. Sin minus dixerit, a communione excluditur, tanquam qui populo author offensionis fuerit, mota contra eum suspitione qui obtulit.
9. Quicumque fideles ecclesiam ingrediuntur, et scripturas audiunt, neque apud preces et sanctam communionem permanent, eos tanquam qui ordinis in ecclesia perturbationem inducant, a communione arceri oportet.
10. Si quis cum excommunicato, licet in domo, preces conjunxerit: iste communione privatur.

1. Can. 80, infr. — 2. Adde Can. 52, infr. — 3. L. 3, § 4, C. de summa Trinit. — 4. N. 137,

11. Si quis cum deposito clerico, ut cum clerico preces conjunxerit, deponitur et ipse.
12. Si quis clericus aut laicus a communione segregatus, seu nondum in communionem receptus, ad aliam profectus civitatem, sive commendatitiis literis receptus fuerit: a communione excluditur, tam qui receperit, quam qui receptus est. Si excommunicatus fuerit, in longius illi tempus excommunicatio protenditur.
13. Episcopo qui parochiam suam dereliquerit, alteri insilire nefas esto, licet a pluribus ad hoc compellatur: nisi rationabilis aliqua causa subsit, quæ hoc ipsum facere vi adigat, nempe quod plus lucri et utilitatis his, qui illic constituti sunt, verbo pietatis conferre possit: neque hoc tamen a seipso, sed multorum episcoporum judicio et exhortatione maxima.
14. Si quis presbyter, aut diaconus, aut quicumque tandem de clerico-rum consortio, relicta parochia sua in aliam concesserit, et omnino transmigratione facta præter voluntatem sui episcopi in alia parochia moram traxerit: hunc jubemus, ne porro in ministerio publico sit ecclesiæ, maxime si accersente ipsum episcopo ejus, redire contemnat perverso illic ordine perseverans, ut laicus tamen ibi locorum in communionem admittitur.
15. Quod si episcopus ad quem accesserint, pro nihilo reputata vacationis a ministerio ecclesiastico pœna, quæ contra eos definita est, ipsos ut clericos susceperit: a communione excluditur, ut perversi ordinis magister.
16. Qui post baptismum duabus implicatus fuit nuptiis, aut concubina habuit: is episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non potest.
17. Qui viduam duxit, aut divortio separatam a viro, aut meretricem, aut ancillam, aut aliquam, quæ publicis mancipata sit spectaculis: episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut denique ex consortio sacerdotali esse non potest.

e. 2. — 5. d. N. 137, e. 2.